

Conceptual Model for Inducing a Sense of Spirituality for the Spiritual Education of Students with a Focus on Cultivating Thinking

Somayeh Bavar¹, Behrang Ismaili Shad^{2*}, Mahboobeh Suleimanpour Omran³, Behnam Behniya⁴

1. PhD Student, Department of Educational Sciences, Bojnord Branch, Islamic Azad University, Bojnord, Iran
2. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Bojnord Branch, Islamic Azad University, Bojnord, Iran
3. Associate Professor, Department of Educational Sciences, Bojnord Branch, Islamic Azad University, Bojnord, Iran
4. Assistant Professor, Department of Architecture, Bojnord Branch, Islamic Azad University, Bojnord, Iran

ABSTRACT

This study aimed to present a conceptual model for inducing a sense of spirituality to foster the spiritual education of students, with a focus on cultivating thinking. The research is developmental in purpose and employs a qualitative meta-synthesis approach. The seven-step meta-synthesis method of Sandelowski and Barroso (2007) was used in this study. The research environment included all published domestic and foreign articles (2011-2024). Sampling was purposive and continued until data saturation, proceeding until sample sufficiency was achieved. Data collection tools were printed documents used for review. Data were collected through reputable domestic sites (such as IranDoc, SID, Magiran, NoorMags, etc.) and reputable international sites (Emerald, Sage Publications, Elsevier, Google Scholar, and Springer). Validity and reliability were established through transferability and confirmability. Overall, the results indicated that the conceptual model for inducing a sense of spirituality to foster the spiritual education of students, with a focus on cultivating thinking, includes four dimensions: learning opportunity, reflective thinking, wise thinking, and the opportunity for discussion.

Received: 01 Sep 2024

Accepted: 15 Oct 2024

Available Online: 06 Nov 2024

Keywords

Sense of spirituality, Spiritual education, Students

How to cite:

Bavar, S., Ismaili Shad, B., Suleimanpour Omran, M., & Behniya, B. (2024). Conceptual Model for Inducing a Sense of Spirituality for the Spiritual Education of Students with a Focus on Cultivating Thinking. *Study and Innovation in Education and Development*, 4(3), 119-135.

* Corresponding Author:

Dr. Behrang Ismaili Shad

E-mail: esmaeili@bojnourdiau.ac.ir

© 2024 the authors. Published by Institute for Knowledge, Development, and Research.

This is an open access article under the terms of the [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) License.

EXTENDED ABSTRACT

INTRODUCTION

The role of school environments in nurturing spirituality among students has gained recognition as a pathway to foster well-rounded, morally grounded citizens. Physical spaces in educational settings carry the potential to shape students' spiritual and ethical perspectives, impacting their interactions with themselves, others, and their surrounding world. Architectural design, when intertwined with aesthetic and moral values, can inspire students and enrich their emotional and spiritual lives. Educational spaces that embody spiritual and ethical elements—encouraging mutual respect, solidarity, and empathy—help students form a stronger connection to their inner beliefs, values, and the world around them (1, 4).

Existing literature underscores the importance of an educational environment in promoting students' spiritual intelligence and awareness. Within these spaces, fostering a deep sense of self-awareness, ethical reflection, and spiritual maturity aligns with broader educational goals of creating compassionate and responsible citizens (5-7, 14, 22). This study addresses the critical need for a framework that can guide the design of spiritual spaces within schools, using a model focused on aesthetic and spiritual features as foundational elements for spiritual growth and development among students.

METHODS AND MATERIALS

This developmental research employs a qualitative meta-synthesis approach to construct a conceptual model. The study utilizes Sandelowski and Barroso's (2007) seven-step meta-synthesis method, reviewing both domestic and international articles published between 2010 and 2024. Purposive sampling was applied until data saturation was reached, allowing for a comprehensive examination of documents from reputable sources, including databases such as IranDoc, SID, and Google Scholar. The analysis focused on identifying recurring themes and synthesizing findings into a cohesive model, ensuring validity and reliability through transferability and confirmability.

FINDINGS

The analysis reveals that the conceptual model for inducing a sense of spirituality in educational settings includes four key dimensions: learning opportunities, reflective thinking, wise thinking, and opportunities for dialogue. Each of these dimensions comprises sub-components designed to cultivate spiritual awareness, moral reasoning, and a sense of purpose among students.

1. **Learning Opportunities:** This dimension involves creating a spiritually enriching environment that fosters diverse learning experiences, ranging from religious and ideological to aesthetic and social. It also includes designing spaces that allow students to explore and reflect on various social and moral skills, promoting a well-rounded ethical development.
2. **Reflective Thinking:** This dimension encourages students to engage in deep, reflective thought about their values and beliefs. The environment plays a crucial role in supporting students' capacity for abstract thought, allowing them to cultivate self-awareness, a sense of agency, and an understanding of their spiritual connections.
3. **Wise Thinking:** Here, the focus is on nurturing students' capacity for insightful and balanced decision-making, drawing on both rational and emotional intelligence. It includes providing spaces that inspire cultural, social, and religious engagement, helping students understand complex interrelations between faith, ethics, and personal growth.
4. **Opportunities for Dialogue:** This dimension creates a platform for students to engage in meaningful discussions on spiritual and ethical issues. Through structured opportunities for debate and dialogue, students develop critical thinking skills and a deeper appreciation of diverse perspectives, fostering a stronger sense of community and empathy.

DISCUSSION AND CONCLUSION

This study highlights the importance of creating a spiritual atmosphere in educational settings to foster reflective thinking among students, encouraging them to evaluate their own beliefs and actions. Reflective thinking allows students to look at their actions and thoughts from an external perspective, fostering spiritual inspiration through meditative activities, nature, or dialogues with spiritually wise individuals. These findings align with previous studies (18, 19, 21) that emphasize the relationship between reflective thinking and spiritual inspiration as essential elements for students to gain deeper understanding and inner peace.

Additionally, providing students with opportunities for meaningful discussions within educational settings plays a significant role in their personal and social growth. Such opportunities for discussion facilitate the sharing and critique of ideas, helping students develop critical thinking and communication skills. Previous research (17, 22) supports these findings, illustrating that discussion-based environments can enhance students' ability

to articulate ideas, listen, and respond thoughtfully, fostering a spirit of empathy and understanding.

The study also underscores the need for educational spaces that promote wise thinking by enabling students to engage in deep, insightful reflection on moral and spiritual topics. These findings align with prior research (2, 20, 23, 25, 28) that highlights the role of spiritually-inspired learning spaces in nurturing students' creative and critical thinking skills. By establishing a supportive and inspiring environment, schools can enhance students' personal development, guiding them toward spiritual maturity and helping them form a holistic worldview.

مدل مفهومی القای حس معنوی به منظور تربیت معنوی دانش آموزان با رویکرد پرورش تفکر

سمیه باور^۱، بهرنگ اسماعیلی شاد^{۲*}، محبوبه سلیمان پور عمران^۳، بهنام به نیا^۴

۱. دانشجوی دکتری، گروه علوم تربیتی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران
۲. استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران
۳. دانشیار، گروه علوم تربیتی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران
۴. استادیار، گروه معماری، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران

چکیده

این پژوهش به منظور ارائه مدل مفهومی القای حس معنوی به منظور تربیت معنوی دانش آموزان با رویکرد پرورش تفکر انجام شد. پژوهش از نظر هدف، توسعه‌ای و به شیوه کیفی فراترکیب می‌باشد. در این پژوهش از روش هفت مرحله‌ای فراترکیب سندلوسکی و بارسو (۲۰۰۷) استفاده شد. محیط پژوهش شامل کلیه مقالات منتشر شده داخلی (۱۳۹۰-۱۴۰۲) و خارجی (۲۰۲۴-۲۰۱۰) می‌باشد. شیوه نمونه‌گیری به شیوه هدفمند تا حد اشباع داده‌هاست که تا حد کفایت نمونه‌گیری ادامه یافت. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، اسناد و مدارک چاپ شده برای مطالعه است. جمع‌آوری اطلاعات با مراجعه به سایت‌های معتبر داخلی (مثل ایرانداک، اس‌ای‌دی، مگ ایران، نورمگز و...) و سایت‌های معتبر خارجی (امرالذ، سیج پابلیکیشن، الزویر، گوگل اسکالر، و اشپرنگر) صورت پذیرفت. روایی و اعتباریابی از طریق انتقال‌پذیری، و تأیید پذیرگی انجام گرفت. بطور کلی نتایج نشان داد مدل مفهومی القای حس معنوی به منظور تربیت معنوی دانش آموزان با رویکرد پرورش تفکر شامل چهار بُعد (فرصت یادگیری، تفکر تأملی، تفکر خردمندانه؛ و فرصت مباحثه کردن) می‌باشد.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۷/۲۴

تاریخ چاپ: ۱۴۰۳/۰۸/۱۶

واژگان کلیدی

حس معنوی، تربیت معنوی، دانش آموزان

شیوه ارجاع دهی:

باور، سمیه؛ اسماعیلی شاد، بهرنگ؛ سلیمان پور عمران، محبوبه؛ و به نیا، بهنام. (۱۴۰۳). مدل مفهومی القای حس معنوی به منظور تربیت معنوی دانش آموزان با رویکرد پرورش تفکر. پژوهش و نوآوری در تربیت و توسعه، ۴(۳)، ۱۱۹-۱۳۵.

نویسنده مسئول:

دکتر بهرنگ اسماعیلی شاد

پست الکترونیکی: esmaeili@bojnourdiau.ac.ir

© ۱۴۰۳ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است.

انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی CC BY-NC 4.0 صورت گرفته است.

فضای معنوی مدرسه نقش بسیار مهمی در تربیت نسل جوان و شکل‌دهی به شهروندانی پویا و مسئول دارد. فضای مدرسه می‌تواند تأثیر مهمی بر تربیت معنوی دانش‌آموزان داشته باشد. بنا به مطالعه مکی نژاد (۱۳۸۷) دو دیدگاه کلی در زمینه تربیت و وابسته به فضای معمارانه وجود دارد یکی مبتنی بر عملکرد ظاهری و دیگری مبتنی بر عملکرد معنایی و محتوایی تربیت است. توجه به ویژگی‌های فضاهای آموزشی با رویکردهای زیباشناختی القاء‌کننده روحیه لطیف انسانی در دانش‌آموزان است چنانکه فضای مدرسه که پر از ارزش‌های مثبت، احترام متقابل، همدلی و همبستگی است، می‌تواند به شکل‌دهی به جوانان با ارزش‌های اخلاقی و معنوی کمک کند. در این میان، فضای مدرسه می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند (1) که ارتباط خود با خودشان، دیگران و جهان اطرافشان را درک و تقویت کنند. این امر می‌تواند باعث توسعه هوش معنوی و ارتقاء سطح آگاهی معنوی دانش‌آموزان شود.

از طرف دیگر، مدارس معمولاً ارزش‌های دینی و اخلاقی را نیز به دانش‌آموزان آموزش می‌دهند و این می‌تواند بر تربیت معنوی آنان تأثیرگذار باشد. این امر می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند تا ارتباط عمیق‌تری با ارزش‌ها، باورهای معنوی‌شان برقرار کنند (2). به طور کلی، فضای مدرسه و فرآیند آموزش و پرورش می‌تواند دانش‌آموزان را در جهت تربیت معنوی و اخلاقی راهنمایی کند و به آنان کمک کند تا ارزش‌هایی که زندگی‌شان را هدایت می‌کنند را درک و تقویت کنند (3). فضای مدرسه همچنین می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند که احساس ارتباط با دیگران، جوامع و جهان را تجربه کنند. این امر می‌تواند به توسعه هوش معنوی و ارتقاء سطح آگاهی معنوی دانش‌آموزان کمک کند. فضای مدرسه می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند که ارتباط عمیق‌تری با ارزش‌ها، باورها و یا قوت‌های معنوی‌شان برقرار کنند. این امر می‌تواند به آنان کمک کند تا ارتباط معنوی خود را با دنیای اطرافشان و وجود خودشان درک کنند و از طریق آن‌ها به بلوغ معنوی دست یابند (4).

به طور کلی، فضای مدرسه و فرآیند آموزش و پرورش می‌تواند دانش‌آموزان را در جهت تربیت معنوی و اخلاقی راهنمایی کرده و به آنان کمک کند تا ارزش‌هایی که زندگی‌شان را هدایت می‌کنند را درک و تقویت کنند. این امور می‌توانند به رشد و توسعه دانش‌آموزان به عنوان افراد معنوی و اخلاقی کمک کنند (5) و آن‌ها را به شهروندانی مسئول و همراه با ارزش‌های انسانی و معنوی تبدیل کند (6). در فضای آموزشی که مترتب بر آثار و نگارگری‌های هنری-معنوی و زیباشناختی است، الهام بخشی تربیت معنوی به دانش‌آموزان ممکن پذیرتر است و ترویج فعالیت‌های فرهنگی، هنری می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند تا احساس کنند بخشی از یک جامعه معنوی هنری هستند. به طور کلی، توجه به ایجاد یک فضای مدرسه معنوی مناسب می‌تواند به تربیت دانش‌آموزان به عنوان شهروندانی با ارزش‌های اخلاقی و معنوی کمک کند و آنان را به افرادی مسئول و متعهد به جوامع و جامعه خود تبدیل کند (7). این شامل آموزش معنویات، ارزش‌های دینی، مراسم و عادت‌های مذهبی، و همچنین ایجاد یک فضای معنوی برای دانش‌آموزان است (8). در مدارس روحانی، تربیت معنوی معمولاً با آموزش ارزش‌های اخلاقی و انسانی که از منابع مذهبی گرفته می‌شود، صورت می‌گیرد.

همچنین ایجاد ارتباط معنوی فرد با خدا و توجه به بُعد معنوی و معرفتی زندگی نیز از جمله اهداف تربیت معنوی در فضای روحانی مدرسه می‌باشد. این مدارس می‌توانند به دانش‌آموزان کمک کنند تا ارتباط عمیق‌تری با اعتقادات مذهبی و ارزش‌ها و باورهای مذهبی خود برقرار کنند و زندگی‌شان را بر اساس آن‌ها هدایت کنند.

فضای مدرسه می‌تواند برای الهام معنوی دانش‌آموزان بسیار موثر باشد. الهام معنوی می‌تواند از طریق ارتباط با ارزش‌ها، هنر، طبیعت، رفتارهای اخلاقی و دیگر ابعاد معنوی جامعه بوجود آید. مدرسه به عنوان یک محیط آموزشی و تربیتی می‌تواند از طریق موارد فوق الهام معنوی دانش‌آموزان را تقویت کند (9). در مورد ارزش‌های معنوی و اخلاقی، مدرسه می‌تواند به دانش‌آموزان آموزش دهد که چگونه ارزش‌هایی مانند احترام، عدالت، مهربانی و صداقت را در زندگی خود به کار ببرند و این ارزش‌ها را به عنوان راهنمایی برای تصمیم‌گیری‌های معنوی و اخلاقی در زندگی‌شان ببینند. ارائه آثار هنری و ادبی معنوی و فراهم کردن فضایی برای ایجاد و بیان هنر و خلاقیت می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند تا از زوایای جدید به زندگی و ارزش‌های معنوی نگاه کنند و از طریق هنر و ادبیات به تجربه معنوی بپردازند. بنابه مطالعه‌ای دیگر، یکی از ضعف‌های مدارس ایران به لحاظ معماری آموزش است. طراحان و معماران باید در طراحی مدارس به جوانب معنوی و روحانی توجه داشته و تلاش نمایند فضای آرام و معنوی را برای دانش‌آموزان فراهم سازند (3).

معماری الهام بخش معنوی به معنای طراحی فضاها و ساختمان‌هایی است که از ارزش‌ها، ایده‌ها و اعتقادات معنوی الهام گرفته شده‌اند. این نوع معماری با استفاده از عناصری مانند نور، فضا، مواد، فرم و ساختار، تلاش می‌کند تا احساسات و تجربیات معنوی را در افراد ایجاد کند (10).

مدارس دینی و تاریخی نشانگر آثار فرهنگی و تمدنی است که در گذشته به منظور آموزش علوم دینی-مذهبی برپا شدند ولی مدارس دوره مدرن که معماری آن‌ها به گونه‌ای برگرفته از ساخت و معماری غربی است، خالی از آثار فرهنگی و زیباشناختی هنری است (11) و از اینرو حضور طولانی مدت در آن مدارس برای دانش‌آموزان ملال آور و خسته کننده است، در حالیکه مدارس سنتی که بیشتر آن‌ها در اطراف مراکز کسب و کارهای اجتماعی ساخته می‌شدند، تا حدی فرح بخش و روح پرور بوده که حتی به عنوان مراکز گردشگری محسوب می‌شوند و حضور در آن‌ها که حتی بطور شبانه روزی میسر است، موجب پرورش روحیه معنوی می‌شود. از اینرو معماری مدارس مدرن باید با الهام از ساخت معماری مدارس دینی و سنتی که جلوه‌هایی از آثار هنری زیباشناختی در آن‌ها نمایان است، فضایی فراهم سازند که منجر به القای حس معنوی در دانش‌آموزان شود. لذا مساله این تحقیق عبارت است از اینکه مدل القای حس معنوی در مدارس با تمرکز بر ویژگی‌ها و استلزامات هنری و زیباشناختی مکان به منظور تربیت معنوی دانش‌آموزان چگونه است؟

بنابه مطالعه بوجاری (۱۴۰۱) با عنوان «طراحی فضای آموزش الهام بخش در مدارس: مزایا و معایب» فضاهای یادگیری نوآورانه برای حمایت از یادگیری الهام بخشی برای دانش‌آموزان دارند چنانکه بهترین نتایج ممکن برای آن‌ها را دارد و مهارت‌های

حیاتی برای پیشرفت در دنیایی پیچیده تر را توسعه می‌دهد. هر دانش آموزی روش خاص خود را برای یادگیری موثر دارد و هر معلمی روش خاص خود را برای آموزش موثر دارد، بنابراین ایجاد محیطی که برای انواع سبک‌ها پاسخگو بسیار مهم است. بر اساس این گزارش، سنگ بنای تبدیل شدن به یک یادگیرنده موفق در چهار عنصر خلاصه می‌شود: تفکر انتقادی، همکاری، خلاقیت و ارتباطات. یک محیط یادگیری ایده آل محیطی است که ابزارها و فرصت‌های موفقیت را در اختیار قرار می‌دهد، نیازهای هر یادگیرنده را متعادل می‌کند و اهداف شخصی منحصر به فرد را برآورده می‌کند. محیطی که امکان تبادل آزاد ایده‌ها، افکار و مهارت‌ها را در بین معلمان و فراگیران برای دستیابی به اهداف آموزشی مورد انتظار با در نظر گرفتن نیازهای جسمی، روانی، اجتماعی و فرهنگی همه فراگیران فراهم می‌کند (12).

بنابه مطالعه ماگورزاتا (۲۰۲۰) با عنوان «طراحی و روش‌های معماری با الهام از فرهنگ و خلاقیت کودکان [فرهنگ جهانی و فردی سازی فضایی]»، فضاهای آموزش نقش چشمگیری در الهام بخشی برای کودکان آماده می‌سازد. چنانکه راه حل‌هایی مبتنی بر نیازهای رشد آن‌ها فراهم می‌سازد (13). بنابه مطالعه لایود و لایود (۲۰۱۶) با عنوان «طراحی مدرسه الهام بخش: دیدگاه یک معمار»، قدرت معماری در تأثیرگذاری بر یادگیری را نمی‌توان به راحتی نادیده گرفت. طراحی مدرسه این پتانسیل را دارد که تأثیر مثبتی بر تجربیات آموزشی فراگیران بگذارد با یافته‌های پژوهشی که نشان می‌دهد محیط فیزیکی که دانش‌آموزان در آن یاد می‌گیرند در تجربه یادگیری و نتایج آموزشی آن‌ها تفاوت ایجاد می‌کند ظرفیت فرم‌های بصری و ساخته شده برای تأثیرگذاری بر کنش و تعامل انسان، پیامدهایی برای بینش معماری دارد و بررسی این قطعه فکری را از رابطه بین طراحی مدرسه و یادگیری آگاه می‌کند ۲.

بنابه مطالعه اقبال (۲۰۱۵) با عنوان «مسجد در دره: فضایی برای تجمع معنوی و یادگیری فرهنگی»، در تاریخ معماری، سازه‌های مذهبی همواره انسان را برمی‌انگیخت که آیا فردی با دین مربوطه مطابقت دارد یا اصلاً مذهبی نیست. آن سازه‌ها تحت حمایت ثروت‌ها یا بلندپایه‌های سلطنتی آن زمان بوده‌اند و اکثراً در برنامه‌ریزی و ساخت‌وساز بیشترین اولویت را داشته‌اند و نتایج آن بسیار باشکوه بوده است. مساجد فضایی برای عبادت معنوی و همچنین آموزش و اعمال مذهبی در گروه‌ها را طلب می‌کرد. آن‌ها نه تنها در مورد مسائل دینی، بلکه مسائل معاصر و راه‌های بهتر برای هماهنگی با دغدغه‌های دینی و معاصر را مورد بحث قرار می‌دادند. از اینرو همواره الهام بخشی ذهنی برای انجام اعمال مبتنی بر تفکر بود (14). مطالعه کورناز و ارسین (۲۰۲۳) با عنوان «توسعه و اعتبار سنجی مقیاس الهام از طبیعت برای دانش‌آموزان دبستانی» نشان داد، دانش‌آموزان علاقه مند هستند که از محیط یادگیری خود درس بگیرند و از راز و شگفتی‌های آن آگاهی یابند، چنانکه با الهام از آن‌ها در مسیر زندگی خود بهره مند شوند و این درحالی است که به لحاظ روحی ارتقاء یابند و به حدی از تعالی دست یابند (15).

بنابه مطالعه اورپوآ (۲۰۲۳) با عنوان «محل روشنگری و معنویت» رشد و شکوفایی استعداد دانش‌آموزان، مدرسه شبانه روزی تخصصی دولتی به نام عبدالله اورپیوف در شهر کرشی به گونه‌ای طراحی شده است که کلیه فعالیت‌های دانش‌آموزان در این مدرسه

1. Oripova

بوپژه فعالیت‌های معنوی و آموزشی با تمرکز بر خلاقیت دانش آموزان سازماندهی می‌شود و اهمیت مدرسه به عنوان یک نهاد معنوی نشان داده می‌شود. و سرای روشنایی (16).

بنابه مطالعه روکمانا، و همکاران (۲۰۲۲) با عنوان «مواد آموزشی مبتنی بر ارزش‌های دینی در علوم زمین و فضا: تحلیل معنویت و سطوح درک مفهومی» تأثیر مواد آموزشی ارزش‌های دینی علوم زمین و فضا بر میزان تسلط بر مفاهیم و نگرش‌های معنوی قابل تأمل است. فضای حاکم بر یادگیری تأثیر مهمی در توسعه نگرش معنوی دانش آموزان دارد. مواد آموزشی علوم مبتنی بر ارزش دینی مورد استفاده به اندازه کافی خوب است تا سطح درک مفهومی و نگرش‌های معنوی را افزایش دهد (17). بنابه مطالعه کیاسیک (۲۰۲۱) با عنوان «بازیافت به عنوان الهام بخش معماری» مقاله به الهام گرفتن از بازیافت در سطوح مختلف می‌پردازد از درک مقدمه معانی کلمه بازیافت را همانطور که در رابطه با معماری درک می‌شود، توصیف می‌کند. بازیافت مواد می‌تواند الهام بخش معماری باشد. معماری از بازیافت یا استفاده مجدد از عناصر معماری الهام گرفته شده است که حامل ایده پشت یک مفهوم معماری جدید است. درک بازیافت معماری به عنوان گرفتن تصویری از سبک زندگی و آداب آن محسوب می‌شود. معماری باید فضایی برای «بازیافت ایده‌هایی باشد که جوهر ذهن انسان را در ابعاد مختلف فرهنگی، تربیتی، اجتماعی، دینی و اعتقادی-ایدئولوژیکی تقویت می‌کند (18). بنابه مطالعه مالینوسکایا (۲۰۱۷) با عنوان «مدارس ملی قرن بیستم: هویت فرهنگی یا انتخاب مفهومی»، تصور هنر معاصر شرق در تفکر خلاق و روحیه دانش آموزان مؤثر است. شکل گیری مدارس می‌تواند ماهیت برنامه‌ای در ارتباط با ویژگی فعالیت حرفه‌ای داشته باشد. فضای مدرسه با رویکرد زیبایی شناختی هنر با پرورش روحی دانش آموزان در رابطه است چنانچه منجر به پویایی‌های فرهنگی-اجتماعی آن‌ها می‌شود (19).

بنابه مطالعه ویدل-وست، هاگان و نورو (۲۰۱۳) با عنوان «تأثیر محیط‌های کالج بر رشد معنوی دانشجویان آفریقایی آمریکایی»، نتایج نشان داد که نمادهای معماری بیانگر زبان و ارزش‌های فرهنگی یک جامعه است و برای انتقال فرهنگ جامعه الهام بخش است (20). بنابه مطالعه کاشیم، اوگادویلی و آدلایو (۲۰۱۱) با عنوان «آموزش طراحی با الهام از فرهنگ: مطالعه موردی نیجریه» فضای سازی معماری فضا باید برگرفته و الهام بخش فرهنگ جامعه باشد تا اثرات تربیتی و فرهنگی بر افراد داشته باشند. این در حالی است که ساخت فضای تبلوری از ارزش‌های فرهنگی، مذهبی و معنوی باشد چنانکه اثرات مطلوبی بر روحیه و روان افرادی داشته باشند که در آن فضا قرار می‌گیرند (21). بنابه مطالعه حیاتی و بهداروند (۱۴۰۱) با عنوان «بررسی تحول سازماندهی فضایی در معماری مدارس دوره اسلامی: مطالعه تطبیقی دوره‌های سلجوقی، تیموری، صفوی و قاجار»، معماری اسلامی اهمیت فوق‌العاده‌ای بر الهام بخشی معنویت دارد. نظام کالبدی، سازمان‌دهی فضایی، ارتباطات کالبدی، نحوه ارتباط فضای آموزشی و نیایشی، شیوه‌های تعریف فضا (بسته، باز و پوشیده) در این رابطه حائز اهمیت است. مدارس در هر دوره تاریخی، خصوصیات کالبدی ویژه‌ای پیدا کردند و همین امر سبب ایجاد تحولات فضایی از جمله فضاهای اقامتی، آموزشی و نیایشی مطلوب در جهت نیازهای طلاب بوده است. به‌عنوان مثال،

ایوان‌های مدارس سنتی در ابتدا کارکرد آموزشی داشتند و طلاب جهت امر مباحثه در ایوان‌ها گردهم می‌آمدند. همچنین در برخی موارد کارکرد نیایشی نیز داشتند (22).

بنابه مطالعه خدابخشی، فروتن و سمیعی (۱۳۹۴) با عنوان «بررسی سیر تحول فضای معماری مدارس بر اساس ارزیابی نقش نظام آموزشی حاکم بر آن‌ها (نمونه موردی؛ مدرسه سپهسالار، دارالفنون و دبیرستان البرز)» بدون تردید، یکی از ارکان اساسی تکوین، توسعه و انتقال عناصر فرهنگی جامعه، نظام آموزش و پرورش آن است. نظام آموزش و پرورش دارای چهار رکن ساختار آموزشی، تعلیم‌دهنده، تعلیم‌گیرنده و محیط آموزشی است (23). بررسی پژوهش‌های تاریخ معماری مدارس ایران نشان می‌دهد کمتر به رابطه ارکان آموزش و معماری مدارس پرداخته شده است. به نظر می‌رسد که با دگرگونی نظام آموزشی در دوره قاجار و آمدن دارالفنون به تدریج نظام آموزشی و معماری مدارس از مدارس سنتی به مدارس نوین تغییر یافته‌اند. بررسی‌ها نشان داد که نظام آموزش سنتی مبتنی بر همراهی زندگی و آموزش، هماوایی علوم دینی و دنیوی و رابطه تعاملی بین استاد و شاگرد بوده است. این نظام آموزشی در تعامل با معماری مدارس و ویژگی قرارگیری فضای زندگی و آموزش، استفاده از مدارس برای امور دینی و وجود فضاهای بزرگ مدرس بوده است. در مرحله بعد وجه دینی و تعامل شاگرد و استاد از مدارس همچون دارالفنون برداشته شده اما شکل کلی حیات مرکزی حفظ شده و نیز کارکرد حجره‌ها به کلاس درس تغییر پیدا کرده است. نهایتاً در نظام آموزش نوین معماری مدارس خطی شده، کلاس‌ها و چیدمان آن‌ها به رابطه یک‌سویه معلم و شاگرد منجر شده و از معماری و فضای مدارس سنتی فاصله گرفته است. بنابه مطالعه صدوقی (۱۳۹۵) با عنوان «طراحی محیط‌های آموزشی با رویکرد تعالی انسان و مبتنی بر آموزه‌های دین اسلام»، سه عامل موثر بر تعالی معنوی انسان شامل ۱- طراحی کالبد با ویژگی‌های خاص، ۲- انسان در دو حیطه خودشناسی و خودسازی، ۳- طبیعت به‌عنوان بسترهای رشد انسان مطرح گردیدند (24). بنابه مطالعه لقمان، مهین فر و مهرابی (۱۳۹۴) با عنوان «بررسی و شناخت عناصر تأثیرگذار در ادراک فضاهای معنوی مساجد» معماری‌ای که ریشه و آبشخور ایدئولوژی توحیدی را بازنمایی کرده و در آن ارزشهای مادی و معنوی تجلی یافته است، نقش تأثیر گذاری بر معنویت و رشد آن در فراگیران دارد. چنانکه طلاب در مساجد در بیان حقایق متعالی از رمز و نماد و انتزاع بهره گرفته شده و این نمادها در ایجاد حس معنوی موثر است (25). لذا، این پژوهش به منظور ارائه مدل مفهومی القای حس معنوی به منظور تربیت معنوی دانش‌آموزان با رویکرد پرورش تفکر انجام شد.

روش پژوهش

پژوهش از لحاظ هدف، توسعه‌ای و به شیوه کیفی فراترکیب انجام شد. محیط پژوهش شامل کلیه مقالات منتشر شده داخلی (۱۳۹۰-۱۴۰۲) و خارجی (۲۰۲۴-۲۰۱۰) تشکیل داده است. در این پژوهش از روش هفت مرحله‌ای فراترکیب سندلوسکی و بارسو (۲۰۰۷) استفاده شد. شیوه نمونه‌گیری به شیوه هدفمند تا حد اشباع داده‌هاست که تا حد داده‌های باکفایت نمونه‌گیری ادامه یافته است. ۳۰٪ مقالات تک نویسنده و ۷۰٪ مقالات بیشتر از یک نویسنده داشتند. ۲۶٪ مقالات دارای تک روشی و ۷۴٪ مقالات دارای

شیوه ترکیبی در انجام مطالعه بودند. ابزار جمع آوری داده ها، اسناد و مدارک چاپ شده برای مطالعه بوده است. معیارهای ورود مقالات عبارتند از: ۱. سال انتشار (۲۰۲۳-۲۰۱۰ و ۱۴۰۳-۱۳۹۰) ۲. کلیدواژه‌های مرتبط با عنوان این تحقیق (سال انتشار، نمایه معتبر علمی، مرتبط با موضوع، ظرفیت استخراج داده). جمع آوری اطلاعات به شیوه کتابخانه‌ای و با مراجعه به سایت‌های معتبر داخلی (مثل ایرانداک، اس‌ای دی، مگ ایران، نورمگز و...) و سایت‌های معتبر خارجی (امرالذ، سیج پابلیکیشن، الزویر، گوگل اسکالر، و اشپرینگر) صورت پذیرفت. شیوه تحلیل داده‌ها به شیوه دسته بندی مفاهیم باز، مقوله محوری و مقوله اصلی انجام شده است. روایی و اعتباریابی از طریق انتقال پذیری، و تأیید پذیری صورت پذیرفت.

یافته‌ها

سؤال اول تحقیق عبارت بود از: ابعاد و مؤلفه‌های مدل مفهومی القای حس معنوی به منظور تربیت معنوی دانش آموزان با

رویکرد پرورش تفکر کدامند؟

جدول ۱. القای حس معنوی در مدارس به منظور تربیت معنوی دانش آموزان در سطح فرصت یادگیری

مقوله اصلی	مقوله محوری	مفاهیم باز
فرصت یادگیری	فرصت تجربه سازی	فرصت تجربه سازی دینی (کُد ۴۰)، فرصت تجربه سازی ایدئولوژیکی (کُد ۴۰)، فرصت تجربه سازی زیباشناختی (کُد ۴۰)، فرصت تجربه سازی تربیتی (کُد ۴۰)، فرصت تجربه سازی علمی (کُد ۴۰)، فرصت تجربه سازی اجتماعی (کُد ۴۰)، فرصت یادگیری مهارت‌های اجتماعی با بهره گیری از فضای طراحی شده (کُد ۲)، فرصت یادگیری مهارت‌های همکاری با بهره گیری از فضای طراحی شده (کُد ۲)، فرصت یادگیری مهارت‌های فرهنگی با بهره گیری از فضای طراحی شده (کُد ۲)، فرصت یادگیری مهارت‌های اخلاقی با بهره گیری از فضای طراحی شده (کُد ۲)
یادگیری از فرم فضا	یادگیری از فرم فضا	یادگیری فرهنگی از فضای ساخت شده (کُد ۴۱)، یادگیری علمی از فضای ساخت شده (کُد ۴۱)، یادگیری اجتماعی از فضای ساخت شده (کُد ۴۱)، یادگیری دینی از فضای ساخت شده (کُد ۴۱)، یادگیری فردی از فضای ساخت شده (کُد ۴۱)، ظرفیت فرم‌های بصری (کُد ۴۰)، ظرفیت فرم‌های شنیداری (کُد ۴۰)، ظرفیت فرم‌های بصری-شنیداری (کُد ۴۰)
تجارب زیسته از فضا	تجارب زیسته از فضا	تجارب زیسته ساختار فرهنگی (کُد ۴۱)، تجارب زیسته ساختار اجتماعی (کُد ۴۱)، تجارب زیسته ساختار ایدئولوژیکی (کُد ۴۱)، تجارب زیسته ساختار زیباشناختی (کُد ۴۱)
فرصت سازی فعالیت ها	فرصت سازی فعالیت ها	فرصت سازی فعالیت فرهنگی (کُد ۳۵)، فرصت سازی فعالیت تربیتی (کُد ۳۵)، فرصت سازی فعالیت اجتماعی (کُد ۳۵)، فرصت سازی فعالیت علمی (کُد ۳۵)، فرصت سازی فعالیت جسمی-بدنی (کُد ۳۵)، فرصت سازی بیان باورهای فرهنگی (کُد ۳۶)، فرصت سازی بیان باورهای فردی (کُد ۳۶)، فرصت سازی بیان باورهای اجتماعی (کُد ۳۶)، فرصت سازی بیان باورهای دینی (کُد ۳۶)، فرصت سازی بیان باورهای ایدئولوژیکی (کُد ۳۶)
فرصت‌های رشد	فرصت‌های رشد	فرصت‌های رشد فردی (کُد ۴۷)، فرصت‌های رشد اجتماعی (کُد ۴۷)، فرصت‌های رشد زیباشناختی (کُد ۴۷)، فرصت‌های رشد اعتقادی-دینی (کُد ۴۷)، فرصت‌های رشد ذهنی (کُد ۴۷)، فرصت‌های رشد اخلاقی (کُد ۴۷)

مطابق جدول ۱، یکی از ابعاد القای حس معنوی در مدارس به منظور تربیت معنوی دانش آموزان، فرصت یادگیری بوده است

که برپایه پنج مقوله اصلی (فرصت تجربه سازی، یادگیری از فرم فضا، تجارب زیسته از فضا، فرصت سازی فعالیت ها، فرصت‌های رشد) استوار شد.

جدول ۲. القای حس معنوی در مدارس به منظور تربیت معنوی دانش آموزان در سطح تفکر خردمندان

مقوله اصلی	مقوله محوری	مفاهیم باز
تفکر خردمندان	درک خردورزانه	فرصت یادگیری مهارت‌های اخلاقی با بهره‌گیری از فضای طراحی شده (کُد ۲)، خودشناسی انتزاع شده از فضا (کُد ۱۹)، انسان‌شناسی انتزاع شده از فضا (کُد ۱۹)، خداشناسی انتزاع شده از فضا (کُد ۱۹)،
	درک عاملیت انسان	فضای عاملیت علمی (کُد ۳۷)، فضای عاملیت فرهنگی (کُد ۳۷)، فضای عاملیت دینی (کُد ۳۷)، فضای عاملیت اجتماعی (کُد ۳۷)، فضای عاملیت تربیتی (کُد ۳۷)،
	درک فرصت‌ها	فضای خلاقانه هنری (کُد ۳۸)، فضای خلاقانه علمی (کُد ۳۸)، فضای خلاقانه علمی (کُد ۳۸)، فضای خلاقانه تربیتی (کُد ۳۸)، فضای خلاقانه اجتماعی (کُد ۳۸)، فضای خلاقانه فرهنگی (کُد ۳۸)
	درک تعامل	درک تعامل دین و دنیا (کُد ۲۰)، درک تعامل دین و زیباشناختی (کُد ۲۰)، درک چندوجهی دین و دنیا (کُد ۲۰)، درک چندوجهی دین و زیباشناختی (کُد ۲۰)،
	بازنمایی ایدئولوژیکی	بازنمایی ایدئولوژی دینی برگرفته از فضا (کُد ۲۱)، بازنمایی ایدئولوژی زیباشناختی برگرفته از فضا (کُد ۲۱)، بازنمایی ایدئولوژی تربیتی برگرفته از فضا (کُد ۲۱)، بازنمایی ایدئولوژی علمی برگرفته از فضا (کُد ۲۱)، بینش الهام شده از زیبایی فضا (کُد ۲۶)، نگرش الهام شده از زیبایی فضا (کُد ۲۶)، توانش الهام شده از زیبایی فضا (کُد ۲۶)
	اعتبارسنجی مقیاس	اعتبارسنجی مقیاس الهام بخشی وجود (کُد ۳۱)، اعتبارسنجی مقیاس الهام بخشی هستی (کُد ۳۱)، اعتبارسنجی مقیاس الهام بخشی وحدانیت (کُد ۳۱)، اعتبارسنجی مقیاس الهام بخشی رنگ‌ها (کُد ۳۱)، اعتبارسنجی مقیاس الهام بخشی زیبایی (کُد ۳۱)، اعتبارسنجی مقیاس الهام بخشی تعالی (کُد ۳۱)
	درک ماندگاری	ماندگاری وجود خلق شده (کُد ۳۰)، ماندگاری وجود معنوی (کُد ۳۰)، ماندگاری وجود طرح شده (کُد ۳۰)

مطابق جدول ۲، یکی از ابعاد القای حس معنوی در مدارس به منظور تربیت معنوی دانش آموزان، تفکر خردمندان بوده است که برپایه هفت مقوله اصلی (درک خردورزانه، درک عاملیت انسان، درک فرصت‌ها، درک تعامل، بازنمایی ایدئولوژیکی، اعتبارسنجی مقیاس، درک ماندگاری) استوار شد.

جدول ۳. القای حس معنوی در مدارس به منظور تربیت معنوی دانش آموزان در سطح فرصت مباحثه کردن

مقوله اصلی	مقوله محوری	مفاهیم باز
فرصت مباحثه کردن	فرصت ذهنیت بخشی	فرصت مباحثه دینی با بهره‌گیری از فضای طراحی شده (کُد ۲)، فرصت مباحثه اعتقادی با بهره‌گیری از فضای طراحی شده (کُد ۲)، فرصت مباحثه ارزشی با بهره‌گیری از فضای طراحی شده (کُد ۲)، فرصت مباحثه اخلاقی با بهره‌گیری از فضای طراحی شده (کُد ۲)، فرصت بحث ارزش‌های معنوی (کُد ۳۳)
	فرصت تبادل نظر	فرصت همکاری‌های فرهنگی با بهره‌گیری از فضای طراحی شده (کُد ۲)، فرصت ارتباطات فرهنگی با بهره‌گیری از فضای طراحی شده (کُد ۲)، فرصت انتقادات فرهنگی با بهره‌گیری از فضای طراحی شده (کُد ۲)، فرصت تبادل ایده‌های فرهنگی با بهره‌گیری از فضای طراحی شده (کُد ۲)، فرصت تبادل ایده‌های اخلاقی با بهره‌گیری از فضای طراحی شده (کُد ۲)

مطابق جدول ۳، یکی از ابعاد القای حس معنوی در مدارس به منظور تربیت معنوی دانش آموزان، فرصت مباحثه کردن بوده است که بر پایه دو مقوله اصلی (فرصت مباحثه کردن، فرصت تبادل نظر) استوار شد.

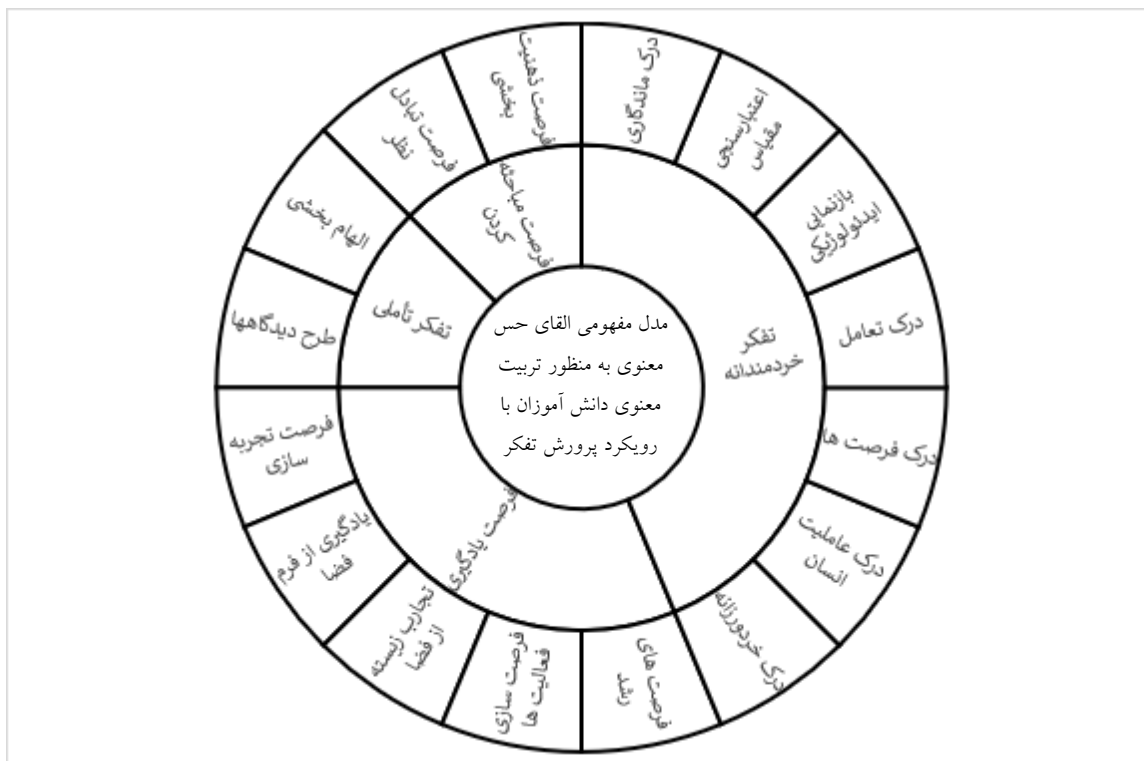
جدول ۴. القای حس معنوی در مدارس به منظور تربیت معنوی دانش آموزان در سطح تفکر تأملی

مفاهیم باز	مقوله محوری	مقوله اصلی
الهام گرفتن از بازیافت آموزشی معماری (کُد ۳۴)، الهام گرفتن از بازیافت فرهنگی معماری (کُد ۳۴)، الهام گرفتن از بازیافت اجتماعی معماری (کُد ۳۴)، الهام گرفتن از بازیافت زیباشناختی (کُد ۳۴)	الهام بخشی	تفکر تأملی
طرح دیدگاههای اجتماعی (کُد ۴۴)، طرح دیدگاههای فرهنگی (کُد ۴۴)، طرح دیدگاههای اخلاقی (کُد ۴۴)، طرح دیدگاههای زیباشناختی (کُد ۴۴)، طرح دیدگاههای ایدئولوژیکی (کُد ۴۴)، طرح دیدگاههای روانشناسانه (کُد ۴۴)، طرح معماری فرهنگی فضا (کُد ۴۹)، طرح معماری اجتماعی فضا (کُد ۴۹)، طرح معماری زیباشناختی فضا (کُد ۴۹)، طرح معماری ایدئولوژیکی فضا (کُد ۴۹)، طرح معماری علمی فضا (کُد ۴۹)، فضای خلاقانه فرهنگی (کُد ۳۸)، فضای خلاقانه علمی (کُد ۳۸)، فضای خلاقانه تربیتی (کُد ۳۸)، فضای خلاقانه اجتماعی (کُد ۳۸)، فضای خلاقانه هنری (کُد ۳۸)	طرح دیدگاهها	
متأثر شدن جوهرذهن انسان در بُعد فرهنگی فضا (کُد ۳۴)، متأثر شدن جوهرذهن انسان در بُعد اجتماعی فضا (کُد ۳۴)، متأثر شدن جوهرذهن انسان در بُعد اعتقادی-ایدئولوژیکی فضا (کُد ۳۴)، متأثر شدن جوهرذهن انسان در بُعد تربیتی فضا (کُد ۳۴)، متأثر شدن جوهرذهن انسان در بُعد دینی فضا (کُد ۳۴)، اثرات ارزشهای اجتماعی فضا (کُد ۴۸)، اثرات ارزشهای دینی فضا (کُد ۴۸)، اثرات ارزشهای علمی فضا (کُد ۴۸)، اثرات ارزشهای فرهنگی فضا (کُد ۴۸)، اثرات ارزشهای اجتماعی فضا (کُد ۴۸)، اثرات ارزشهای دینی فضا (کُد ۴۸)، اثرات ارزشهای علمی فضا (کُد ۴۸)، اثرات ارزشهای زیباشناختی فضا (کُد ۴۸)، اثرات ارزشهای معنوی فضا (کُد ۴۸)، اثرات ارزشهای زیباشناختی فضا (کُد ۴۸)، اثرات ارزشهای معنوی فضا (کُد ۴۸)	متأثر شدن	

مطابق جدول ۴، یکی از ابعاد القای حس معنوی در مدارس به منظور تربیت معنوی دانش آموزان در سطح تفکر تأملی بوده است. این شامل سه مقوله اصلی (الهام بخشی معنوی، طرح دیدگاهها، متأثر شدن) استوار شد. و پذیرش این تجربیات می تواند به تحکیم و تقویت دستاوردهای معنوی فرد کمک کند.

سؤال دوم تحقیق: مدل مفهومی القای حس معنوی به منظور تربیت معنوی دانش آموزان با رویکرد پرورش تفکر چگونه

است؟

شکل ۱. مدل مفهومی القای حس معنوی به منظور تربیت معنوی دانش آموزان با رویکرد پرورش تفکر

بحث و نتیجه‌گیری

انتقال حس معنوی از طریق فضای تربیتی حاکم بر فعالیت آموزشی و یادگیری از اهمیت خاصی برخوردار است. براساس یافته‌ها، یکی از ابعاد القای حس معنوی در مدارس به منظور تربیت معنوی دانش آموزان در سطح تفکر تأملی بوده است. نتایج تحقیق با مطالعات پیشین (18, 19, 26) همسویی داشته است. تفکر تأملی در واقع به این صورت است که ما مانند یک فرد خارجی رفتار، گفتار و حتی پندار خود را مورد ارزیابی قرار می‌دهیم. به عبارتی می‌توان گفت تفکر تأملی ارزیابی مداوم و دقیق اطلاعات و دانش و همچنین نتایج بر آمده از آن است. تفکر تأملی با الهام بخشی معنوی در رابطه است. الهام بخشی معنوی به فرآیند یا تجربه‌ای اطلاق می‌شود که در آن فرد به دستاوردهای عمیق‌تری از درک، آرامش یا هدف دست می‌یابد. این الهام می‌تواند از طریق مدیتیشن، ارتباط با طبیعت، خواندن متون معنوی، یا گفتگو با افراد حکیم و معنوی اتفاق بیفتد. افراد ممکن است از تجربیات زندگی، چالش‌ها و پیروزی‌های خود نیز الهام بگیرند.

یکی از ابعاد القای حس معنوی در مدارس به منظور تربیت معنوی دانش آموزان در سطح فرصت مباحثه کردن بوده است. نتایج با مطالعات پیشین (17, 22) همسویی داشته است. فرصت برای مباحثه کردن و الهام بخشی در محیط‌های آموزشی نقش مهمی در یادگیری و رشد فردی دانش‌آموزان ایفا می‌کند. این دو عنصر می‌توانند به شکلی مؤثر در بهبود تجربه آموزشی و توسعه مهارت‌های اجتماعی و تفکر انتقادی کمک کنند. مباحثه کردن فرصتی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند تا نظرات و دیدگاه‌های خود را به اشتراک

بگذارند، به نقد دیگران پاسخ دهند و به تحلیل موضوعات مختلف بپردازند. این فرآیند به بهبود مهارت‌های تفکر انتقادی کمک می‌کند و دانش‌آموزان را تشویق به کاوش عمیق‌تر در موضوعات می‌کند. مباحثه‌ها به دانش‌آموزان کمک می‌کنند تا مهارت‌های ارتباطی خود را تقویت کنند. این شامل توانایی بیان ایده‌ها، گوش دادن به دیگران، حاکم بودن بر احساسات و واکنش مناسب به انتقادات می‌شود. یکی از ابعاد القای حس معنوی در مدارس به منظور تربیت معنوی دانش‌آموزان در سطح تفکر خردمندانه بوده است. نتایج تحقیق با مطالعات (15, 16, 19, 23-25) همسویی داشته است. درک خردورزانه و الهام بخشی از فضای آموزشی به معنای ایجاد محیطی است که در آن دانش‌آموزان بتوانند به تفکر عمیق و خلاقانه پرداخته و از تجربه‌های خود الهام بگیرند. این دو مفهوم به طور کلی به کیفیت یادگیری، تفکر انتقادی و توانایی‌های فردی و اجتماعی دانش‌آموزان بستگی دارد. درک خردورزانه و الهام بخشی از فضای آموزشی به یکدیگر وابسته‌اند و ایجاد یک محیط آموزشی حامی، فعال و الهام‌بخش می‌تواند به تقویت این دو مفهوم کمک کند. با ایجاد چنین فضایی، دانش‌آموزان نه تنها قادر به یادگیری بهتر خواهند بود، بلکه توانایی‌های خود را به سوی توسعه خلاقیت و فکر انتقادی هدایت خواهند کرد.

یکی از عوامل مؤثر بر پرورش روحیه معنوی در دانش‌آموزان از طریق ایجاد فرصت‌های یادگیری صورت می‌پذیرد. نتایج تحقیق با مطالعات پیشین (2, 12, 14, 20, 27, 28) همسویی داشته است. توسعه سواد معنوی از طریق منابع باز، دسترسی به منابع انسانی مرجع و ایجاد اجتماعات معنوی، از فرصت‌های یادگیری و نیز توانمندی و مدیریت فرایند تربیت فراگیران، لزوم برخورداری آن‌ها از نگرش‌ها و مهارت‌های ارتباطی لازم در امر آموزش، نظارت و هدایت مشارکت فراگیران و درک چشم انداز آنان در فضای آموزش، و ارزشیابی و هدایت آن‌ها در جهت تربیت معنوی، از عمده‌ترین راهبردهای مهم بشمار می‌رود. فضای آموزشی باید به منظور الهام بخشی معنوی برای دانش‌آموزان فرصت‌سازی نماید و این در صورتی است که موقعیت‌هایی برای فضای آموزشی طراحی شود که امکان یادگیری از طریق جستجوی محتوای متنی و محیطی را برای ارتقای درک معنوی دانش‌آموزان فراهم سازد. شرایط رشد با ایجاد فرصت‌های اجتماعی، مرادده‌ای، تربیتی، فرهنگی به منظور درک هر چه بیشتر دانش‌آموزان دررابطه است.

با عنیات به یافته‌های تحقیق پیشنهاد می‌شود که فضای آموزشی به گونه‌ای مهیا شود که بستر الهام بخشی معنوی از طریق تفکر تأملی در فضا برای دانش‌آموزان فراهم شود و این الهام می‌تواند از طریق مدیتیشن، ارتباط با طبیعت، خواندن متون معنوی، یا گفتگو با افراد حکیم و معنوی اتفاق بیفتد.

پیشنهاد می‌شود که فضای آموزشی به گونه‌ای مهیا شود که بستر الهام بخشی معنوی از طریق تفکر خردمندانه در فضا برای دانش‌آموزان فراهم شود و این در صورتی است که امکان تفکر عمیق و جامع پیرامون موضوعات تربیتی و معنوی برای آن‌ها ایجاد شود.

پیشنهاد می‌شود که فضای آموزشی به گونه‌ای مهیا شود که بستر الهام بخشی معنوی از طریق ایجاد فرصت‌های یادگیری در فضا برای دانش آموزان فراهم شود و این در صورتی است که فضای اجتماعات برای طرح مباحث و موضوعات تربیتی و معنوی در فضا فراهم شود.

پیشنهاد می‌شود که فضای آموزشی به گونه‌ای مهیا شود که بستر الهام بخشی معنوی برای دانش آموزان فراهم شود و این در صورتی است که امکان بازشناسی ادراک معنوی مترتب بر رنگ ها، و مواد/مصالح بکار رفته در فضا فراهم شود.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازین اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

منابع

1. Eskandari Torbaghan Z, Hossein Gholizadeh R, Kamelnia H. Presenting a Conceptual Framework for Designing the Physical Space of Elementary Schools Based on Vygotsky's Collaborative Learning Theory. Quarterly Journal of Educational Innovations. 2019(72):27-52.
2. Mahdinejad Ja-D, Azmati HR, Sadeqi Habib Abad A. Examining and Re-evaluating the Components Affecting the Enhancement of 'Spiritual Sense'. Scientific-Research Biannual Journal of Urban Architecture. 2018;6(1):61-78.
3. Kiani MY. Architecture of Iran in the Islamic Period: Organization for the Study and Compilation of Humanities Textbooks for Universities; 2012.
4. Emad F, Movahed K, Taqipour M, Heydari AA. Recognizing Principles for Creating a Sense of Spirituality in the Surrounding Areas of Religious Spaces in Shiraz, Emphasizing Hierarchical Structure. Urban Research and Planning Quarterly. 2022;13(49):197-207.
5. Heydar Netaj V. Improving the Spiritual Quality of Architectural Space through the Recreation of Light Distribution Patterns in Traditional Iranian Architecture (Designing a Cultural Center in Mashhad): Faculty of Art and Architecture, Mazandaran University; 2015.
6. Ghasemi E, Khatami SM, Moti M, Pourjafar MR. Recognition of the Dimensions and Characteristics of Spiritual-Oriented Urban Spaces. Scientific-Research Journal of Armanshahr. 2023;16(45):73-93.

7. Gholami HR, editor Reexamining Spiritual Teachings in Iranian Architectural Art (Examining the Influence of Philosophy and Wisdom in Islamic Iranian Architecture). Second International Congress on Structure, Architecture, and Urban Development; 2014.
8. Hedayati F, Rudbarkey Kalari B, editors. Designing Inspirational Classrooms for Students. National Conference on New Approaches in Education; 2021.
9. Barhaman M, Salahshouri A. Explaining the Components of Spiritual Education from the Perspective of Imam Ali (AS). Scientific-Research Quarterly on Nahj al-Balagha Studies. 2020;19(64):79-104.
10. Kazemi SM, Kalantari Khalil Abadi H. Spiritual Messaging Tools in Mosque Architecture with Emphasis on the Role of Islamic Ideology. Quarterly Journal of Iranian-Islamic City Studies. 2011;2(6):41-6.
11. Meqaddadi Z, Mousavi Gilani SR. Spirituality and Wisdom in the Chaharbagh Architectural Style During the Safavid Period. 2016(5):7-31.
12. Bojari M, editor Designing Inspiring Educational Spaces in Schools: Advantages and Disadvantages. First National Conference on Developmental and Educational Psychology; 2022.
13. Arjmandi H, Tahir MM, Shabankareh H, Shabani MM, Mazaheri F. Psychological and spiritual effects of light and color from Iranian traditional houses on dwellers. e-BANGI. 2011;6(2):288.
14. Iqbal N, editor Mosque In The Valley: A Space For Spiritual Gathering & Cultural Learning 2015.
15. Kurnaz A, Erçin A. Development and validation of the inspiration from nature scale for primary school students. International Journal of Current Educational Studies. 2023;2(1).
16. Oripova L. A place of enlightenment and spirituality. Multidisciplinary Journal of Science and Technology. 2023;3(1):42-5.
17. Rukmana D, Suhandi A, Ramalis TR, Samsudin A. Religious Values-Based Learning Materials on Earth and Space Science: Analysis Spirituality and Conceptual Understanding Levels. Indonesian Journal of Science and Mathematics Education. 2022;5(3):271-84.
18. Kiaček M. Recycling as an inspiration for architecture. Architecture Papers of the Faculty of Architecture and Design STU. 2021;26(2):14-23.
19. Malinovskaya E, editor National Schools of the 20th Century: Cultural Identity or Conceptual Choice. 4th International Conference on Education, Language, Art and Intercultural Communication (ICELAIC 2017); 2017.
20. Weddle-West K, Hagan WJ, Norwood KM. Impact of college environments on the spiritual development of African American students. Journal of College Student Development. 2013;54(3):299-314.
21. Kashim IB, Ogunduyile SR, Adelabu OS. Culturally inspired design education: A Nigerian case study. Industrial Design: New Frontiers. 2011:81-98.
22. Hayati H, Behdarvand M. Examining the Evolution of Spatial Organization in School Architecture during the Islamic Period: A Comparative Study of the Seljuk, Timurid, Safavid, and Qajar Periods. Journal of Islamic Architecture Research. 2022;10(1):101-26.
23. Khodabakhshi S, Foroutan M, Samiei A. Exploring the Evolution of School Architectural Spaces Based on the Role of the Dominant Educational System (Case Study: Sepahsalar School, Dar ul-Fonun, and Alborz High School). Bagh-e Nazar Quarterly. 2015;12(37):61-74.
24. Sadoughi Z. Designing Educational Environments with a Human Flourishing Approach Based on Islamic Teachings: Shahid Rajaei University; 2016.
25. Loqman M, Mahinfar Fe, Mehrabi S, editors. Review and Identification of Influential Elements in the Perception of Spiritual Spaces in Mosques. National Conference on Indigenous Architecture and Urbanism in Iran; 2015.
26. Khamis N, Abdel Moniem Metwalli H. The Formulation of the Cultural Identity of Interior Architecture Students through the Educational Globalization. Archives of Design Research. 2017.
27. Lloyd M, Lloyd D, editors. Inspiring school design: an architect's perspective. LINK-University of Hertfordshire; 2016.
28. MahdiNejad JED, Azemati H, Sadeghi Habibabad A. Religion and spirituality: Mental health arbitrage in the body of mosques architecture. Journal of Religion and Health. 2020;59:1635-51.